

CREG Elektriciteitproductie Plannen voor Welke Energietoekomst?¹

Aviel Verbruggen
energie en milieueconoom
Universiteit Antwerpen

Op een aantal fronten leeft bezorgdheid over de productiecapaciteit van elektriciteit in België. Onvoorziene onderbrekingen in stroomlevering zijn erg schadelijk of minstens vreselijk storend, getuige de situatie in vele arme landen. Permanente stroomvoorziening vandaag, de komende jaren en voor alle tijden dat de mens op aarde zal leven, is een boeiende, uitdagende opdracht voor een samenleving. Deze opdracht vereist kennis van hoe elektrische systemen werken, van modellen om hun toekomst te plannen, maar ook van sociale, economische, institutionele en ecologische verschijnselen en dynamische processen. Energie is via veel kanalen onlosmakelijk verweven met ontwikkeling en beschaving, te ingewikkeld om in één boek te beschrijven. Maar duidelijk is: een duurzame toekomst is gebouwd met, door en op duurzame energie.

Tegen die achtergrond bespreek ik de “studie over de nood aan productiecapaciteit van elektriciteit in België over de periode 2011-2020” door de CREG [Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas] uitgebracht op 16 juni 2011. Volgens de wet van 29 april 1999 moet de CREG dit soort indicatieve planningstudies maken, wat ik in 1999 al beoordeelde als geen goede praktijk vanwege onduidelijke verantwoordelijkheden in de beoogde marktwerking met een vertroebeling van de rol van regulator. Welke energievoorziening het land best nastreeft, overstijgt dan weer de taak van de regulator van de elektriciteit en gasmarkten. Met deze reserves, zoem ik in op de 16 juni studie van de CREG met een aantal kritische bedenkingen.

Ten eerste, de methoden en modellen gebruikt bij de planning van elektrische systemen zijn wetenschappelijk sterk ontwikkeld, robuust en betrouwbaar. Maar wat ze “aanbevelen” volgt in grote mate uit wat modelgebruikers “toeleveren” (in het Engels: “junk in, junk out”). Het stelselmatig aanbevelen van het bouwen van “voldoende elektrische centrales” leidde in het verleden tot overcapaciteit in onduurzame productiemiddelen (nucleaire, kolen, olie en aardgascentrales). De *hoofdoorzaak* van deze onduurzame praktijken is de foute berekening van energiekosten. De belangrijke schade aan milieu en natuur, risico’s en passiva verbonden met het massaal gebruik van fossiele brandstoffen en van atoomenergie, worden zwaar onderschat en weggecijferd. De waarde van een stabiel klimaat en van een toxisch weinig besmette leefruimte is onnoemelijk groot, en dit zou zich moeten vertalen in ongezien hoge prijzen voor wie fossiele brandstoffen en atoomenergie aansnijdt.

Het *hoofdeffect* van overcapaciteit is opsluiting (“lock-in”) van de energiesector in onduurzame technieken, structuren en gewoonten. Eenmaal de elektrische centrales gebouwd, willen de eigenaars ervan dat ze draaien en verkopen. Met

¹ Dit standpunt is geschreven naar aanleiding van een interview in De Ochtend (VRT Radio 1) op 3 juli 2011. De tekst is aangeboden aan De TIJD als opiniestuk.

zulke centrales kan je ook niets anders aanvangen (het pretpark van Kalkar is geen navolgbaar voorbeeld van hergebruik voor een nucleaire GEN.IV investering van 260 miljard BEF anno jaren 1970/80 van vorige eeuw). Overcapaciteit in onduurzame centrales smoort de groei van energie efficiëntie en van hernieuwbare energie in de kiem ("lock-out"). Ze worden afgedaan als dure prutsen in verhouding tot de vloed van stroom uit de mastodont nucleaire en fossiele centrales die echter vol verborgen kosten stroomt.

Bij de CREG is de knop nog niet omgedraaid. De CREG hanteert het oude onduurzame productiesysteem nog als uitgangspunt. Toch hangt de toekomst voor een verzekerde stroom van elektriciteit af van onze technologische en toegepaste successen qua efficiëntie, vraagvermindering en hernieuwbare energie. Dit is nodig voor het beheersen van de planeetkoorts (2°C was de limiet afgesproken in Kopenhagen, 2009). Tegen 2050 moet de ombouw van de energiesystemen zijn voltooid. De ombouw begint met het vullen van de oude valkuilen en het verhinderen van de bouw van nieuwe hinderpalen.

Het tijd perspectief en het technologie perspectief van de CREG studie zijn fout, maar ook het ruimtelijk perspectief door het uitknippen van België uit zijn Europese context. Zelfvoorziening (autarkie) van de Belgische elektriciteitsproductie is misleidend en voorbijgestreefd. Met uitzondering van de stijgende, maar nog bescheiden percentages hernieuwbare energie is België volledig afhankelijk van de invoer van fossiele brandstoffen en uranium. Dit feit wordt verdoezeld als we die ingevoerde primaire energie in het binnenland omzetten in elektriciteit en ons zo beroepen op zelfvoorziening.

Efficiëntie en hernieuwbare energie zijn de enige duurzame wegen om de afhankelijkheid van energie importen te verminderen. Verstedelijkt en geïndustrialiseerd België zal lang afhankelijk blijven van belangrijke – in de toekomst hernieuwbare – energie invoer uit het buitenland (Scandinavië, Noordzee, Oost Europa, Middellandse Zeegebied en Noord Afrika). Deze energie afhankelijkheid zal zichtbaar zijn in de stromen van elektriciteit komende uit het buitenland. Maar is dit dramatischer dan de afhankelijkheid van Russische gasinvoer, van olie uit het Midden Oosten, van onbetrouwbare nucleaire oplossingen met onverzekerbare risico's en eeuwigdurende passiva?

Het zwaartepunt van de verzekering op stromen elektriciteit ligt in de komende jaren ook op netten en Europese uitwisselingen van hernieuwbare energie. Belgische navelstaarderij moet plaats ruimen voor visies op de Europese toekomst, gebouwd rond duurzame energie oplossingen. Deze visies zullen botsen met de realiteit van vandaag waarin het elektriciteitsoligopolie de Europese hefbomen nog te sterk hanteert. Maar België kan baat vinden in het aansluiten bij die Europese landen die de koers naar een duurzame energietoekomst hebben ingezet (met Duitsland als meest evidente buur). Dit kan ook helpen ons te behoeden van transitie dromerij in glossy print; de geboorte van nieuwe energiesystemen zal er rauwer aan toe gaan.